

1946

Č. km. 1171

Cena 54 Kčs

R O M A I N R O L L A N D

DIVADLO LIDU

30
ÚSTAV PRO UČEBNÉ POMŮCKY
PRŮMYSLOVÝCH A ODBORNÝCH SKOL V PRAZE
TISKEM PRAŽSKÉ AKCIOVÉ TISKÁRNY

odehrává ve světě. Užijme tu slov Schillerových k představení *Valdštynova tábora* 12. prosince 1798:⁸⁴⁾

„Nová doba, která se počíná, vyzývá také básníky, aby opustili vyšlepanou cestu a z těsného okruhu měšťanského života vás převedli do vznešenějšího divadla, které nebude nehodno této velké hodiny, v níž se zmítají naše snahy. Neboť jenom velký námět může zasáhnouti hluboko do podstaty lidských věcí. V úzkém prostoru se i duch zužuje. Člověk roste, vztyčuje-li svůj cíl stále výš. A v této chvíli, na závažném rozhraní tohoto století, kdy se skutečnost sama stává poesíí, kdy před našima očima zápasí mocná lidská pokolení o významné hodnoty, kdy se bojuje o velké věci, které jsou v zájmu celého lidstva — o vládu a svobodu, v této chvíli také umění, vrhající svůj stín na divadlo, se musí odvážit smělejšího letu. Je ho schopno a je to jeho povinnost, nechce-li s hanbou ustoupit divadlu života.“

Nestěžujme si na svůj osud. Naši práci neohrožuje. Šťastny doby, jako je doba naše, jimž je uloženo dostát velkému poslání. Šťastni lidé, kteří k smrti znavení klesají pod tíhou slavného úkolu! Oč je to lepší nežli klesat pod tíhou nudy z nedostatku úkolu nebo než se smutkem v srdci rozjímat nad dílem, jež vytvořili druzí. Nebudeme říkat, co říkal melancholický autor *Charakterů*, pravý a pronikavý to ohlas vyčerpané doby: „Vše je už řečeno a přicházíme pozdě.“ — Nic není dosud řečeno na cestě k nové společnosti. Zbývá všechno říci. Zbývá všechno vykonat. K dílu!

ČAST TŘETÍ:

NA POMEZÍ DIVADLA

⁸⁴⁾ Viz velkolepé provolání Mazziniho „k básníkům XIX. století“. (*Ai poeti del secolo XIX.* — 1832).

Lidové slavnosti.

Závěr.

Třebaže je pole, které se otvírá Divadlu lidu, tak bohaté, jsou přece ještě jiné, živější a lidštější podívané. Miluji divadlo pro bratrské splynutí lidí, ovládaných týmiž dojmy — miluji tu velkou svobodnou hostinu, k níž má každý přístup a kde se lze napojit z obraznosti básníků činy a vášněmi, jež nepoznáme v denním životě. Ale divadlo se mi nestalo pověrou. Předpokladem divadla je chudý a neklidný život, který chce v snění nalézt útočiště před vlastními myšlenkami. Kdybychom byli šťastnější a svobodnější, netoužili bychom po divadle. Život by byl pro nás nejslavnější podívanou. Neosměluji se chtít dosáhnout ideálu štěstí (každým krokem se od něho vzdalujeme), přece si však troufám tvrdit, že snahou lidstva je omezovat oblast umění a rozšiřovat oblast života — nebo ještě spíše učinit z umění ozdobu života, a ne už vidět je jako uzavřený svět, pomyslný život. Šťastný a svobodný lid touží spíše po slavnostech než po divadle. Bude vždy sám sobě nejkrásnější podívanou.

Uchystejme příštímu lidu Lidové slavnosti.

Už Rousseau se jich dožadoval. Podrobiv divadlo ostré kritice, praví: „Cožpak republika nepotřebuje divadla? Naopak, nutně ho potřebuje.

Vždyť se v republice zrodilo a v jejím lůně se zaskvělo s pravou slavnostní náladou... Máme už některé lidové slavnosti; jen ať je jich ještě víc, má radost bude tím větší. Ale nepřijímejme do svého středu exklusivní divadla, v nichž se schází ubohý hlouček lidí v temné jeskyni; sedí tam bázlivě a nehnutě, v tichu a netečnosti... Nikoli, lide, tam se neslaví tvé svátky. Shromáždějte se venku, pod širým nebem... — A co bude vlastně předmětem vaší podívané? Co vám budou ukazovat? Třeba nic. Vztyčte uprostřed náměstí sloup ozdobený květinami, shromážděte tam lid a už máte slavnost. Anebo ještě lépe: učíte divadlo z diváků; ať jsou si sami herci; způsobíte, že každý se uvidí a bude mít rád v ostatních a všichni utvoří lepší celek.“

A připomínal spartské slavnosti, o nichž mluví Plutarchos:

„Byly to tři tance ve třech skupinách, rozdělených podle věku; každá z nich zpívala k tanci. Počali starci a pěli tuto píseň:

Nous le sommes maintenant, (Bývali jsme kdysi
a l'épreuve à tout venant. mladí, chrabří a odvážní.)

Pokračovali muži, kteří ke zpěvu tloukli do taktu zbraněmi:

Nous avons été jadis (My jsme taková teď,
Jeunes, vaillants et hardis. jsme přichystáni komukoli to dokázat.)

Pak nastoupila mládež, která jim odpovídala, zpívajíc ze všech sil:

Et nous bientôt le serons, (A my se jimi co nevidět staneme,
Qui tous vous surpasserons. všechny vás předčíme.)“

Kdo by nevzpomněl při četbě těchto řádek na spád Marseillaisy? A vskutku z nich vznikla: Revoluce se s velkolepým nadšením chopila Rousseauovy myšlenky.

Již v době Ústavodárného shromáždění napsal Mirabeau řeč: *De l'organisation des fêtes nationales* (O zřízení národních slavností), v níž rozvinul myšlenku o výchově slavnostmi. Docela z nich vymýtil náboženského ducha. Příklad si vzal ze starověku. Navrhl devět slavností: slavnost zrušení řádů, slavnost přísahy, slavnost obrození atd...; dal jim zřetelně ráz politické akce a revolučního triumfu.

Sám skeptický Talleyrand načrtl v jedné zprávě program „Národních slavností“. Píše:

„Všechny takové slavnosti se budou přímo obírat událostmi, které jsou svobodnému lidu nejdražší, ať už jsou to události staré nebo nové, veřejné

nebo soukromé. Bude se při nich užívat všech symbolů, které hovoří o svobodě a připomínají co nejdůležitější drahocennou rovnost, jejíž zanedbávání přivodilo všechna společenská zla. A vyjádří to mlouvou krásných umění, hudby, divadla, zápasů, cen; všichni tak poskytnou, co mají kde pro ten slavný den přichystáno nejpůsobivějšího, aby obšťastnili a oblažili starce vzpomínkami, mladé lidi úspěchy a děti nadějami!“

Tyto návrhy se první pokusil uskutečnit 11. července 1793 malíř David, poslanec Louvru, v *Rapport et décret sur la fête de la réunion républicaine du 10 août* (Zpráva a výnos o slavnosti republikánského sjednocení 10. srpna); spis předložil Konventu jménem Výboru pro obecnou výchovu. — Později předložil ještě návrhy jiných slavností: 5. nivóse roku II. (25. prosince 1793) *Slavnost znovudobytí Toulonu*; — 19. prairialu roku II. (7. června 1794) *Slavnost Nejvyšší Bytosti*; — 23. messidoru roku II. (11. července 1794) *Slavnost Barovu a Vialovu*, která byla stanovena, jak známo, na 10. thermidor; překazil jí pád Robespierřův. — Všechny tyto návrhy psal jazykem nesmyslně pathetickým a jejich směšná rétoričnost poskytla zlovolným dějepiscům záminku k laciným a hrubým posměškům, když nesprávně přirovnávali myšlenku Davidovu k ideám vynikajících členů Konventu. Ale přes to, že jejich autor byl tak protivný komediant, jsou ony návrhy neobyčejně zajímavé. Svědčí často o směšném, ale někdy zas o velmi mocném úsilí čerpat podněty k slavnostem a k umění ze života; možná, že jsou ty návrhy plodnější a původnější, než celé francouzské divadlo osmnáctého století. — Dva výňatky z nich uvádím v *Dokladech* na konci svazku.⁸⁵⁾

Marie-Joseph Chénier neustal odporovat Davidovým plánům jednak z jasného uvážení, jednak ze žárlivosti;⁸⁶⁾ přispěl však k zřízení národních slavností víc než kdokoli jiný. 15. brumairu roku II. (5. listopadu 93) pronesl o nich v Konventu řeč:

„Duší našich veřejných slavností bude svoboda; jen pro ni tu jsou a jen jí se uskutečňují... Uvedme v život *Slavnosti lidu*... Nepostačí zavést slavnost Dětství a Dospělosti, jak to tu bylo navrženo... Ať je rok oset připomínkami velkých událostí tak, aby souhrn našich občanských slavností rok co rok připomínal dějiny Francouzské revoluce.“

O několik dní později, 6. frimairu roku II. (26. listopadu 1793), pravil Danton, znovu se k tomu vracaje: „Dejme lidu národní slavnosti“; připomněl pak olympijské hry a dodal:

⁸⁵⁾ *Doklady*, část II.

⁸⁶⁾ „Je nesmysl předpisovat lidu každý pohyb jako vojákům na cvičení... Výnos není schema, podle něhož lze postupovat bez přemýšlení.“ (1. nivóse roku III.)

„Všechn lid má oslavovat veliké činy, které budou ke cti naší Revoluce... Je třeba, aby středem těchto národních slavností byla i teď kolébka svobody. Žádám, aby Konvent zasvětil národním hrám Champ-de-Mars a aby tam nařídil zbudovat chrám, v němž by se mohli Francouzi ve velikém počtu shromažďovat. Takové shromažďování bude živit posvátnou lásku k svobodě a bude vždy větší vzpruhou národní síly; budeme-li mít taková zřízení, zvítězíme nad celým světem.“

Anacharsis Cloots, „rolník a poslanec departementu Oise“, hájil s tím větším záplem zásadu lidových slavností, čím nepřátelštěji se stavěl k lidovému divadlu: stal se tak představitel ryzí rousseauovské tradice v celé její nesmlouvavosti. Ve spise, který pochází pravděpodobně z počátku nivôsu roku II. (prosinec 1793), z doby krátce předtím, než byl uvězněn, se vysmívá se svým nemotorným rozmachem aristokratické myšlenky divadel pro lid a staví proti ní slavnosti v nejprostší podobě:

„Naši sansculoti nepotřebují jiné divadlo nežli přírodu, která nás vybízí tančit farandolu pod staletým dubem. Číst, psát, počítat — tomu necht učí škola. Do divadel však patří radost a zvuk houslí...“

Condorcet přijal bez nadšení zásadu slavností a navrhl, aby se dávala přednost uctívání slavných výročí před oslavami mravních a sociálních alegorií. Zdá se, že Lakanal byl z prvních, kdo navrhli slavnosti tohoto druhu. Ale o odhlasování souhrnu *Dekádních slavností* se přičinil Robespierre k 10. floréalu roku II. (7. května 1794) proslulou řečí *O vztahu náboženských a mravních idejí k zásadám republikánským a o Národních slavnostech*. Dobový rétorický sloh nemůže potlačit vznešenost myšlenky; zaznívá z ní slavný ohlas vítězné Revoluce i naděje na obnovu světa, naděje bohužel příliš záhy zklamaná:

„Shromážděte lid; učiníte ho lepším... Jeho shromáždění dejte vznešené pohnutky mravní a politické... Člověk je nejvyšším tvorem v přírodě; nejvelkolepější podívanou ze všech divadel je pohled na shromážděný lid... Správně chápaná soustava slavností by byla nejsladším bratrským poutem i nejpůsobivějším prostředkem obrody. — Zaveďte slavnosti obecné a nad jiné slavné, které by platily pro celou Republiku. Zaveďte zvláštní slavnosti pro jednotlivé obce; byly by dnem oddechu a nahradily by to, co padlo za obět událostem. — Necht všechny usilují probouzet šlechtné city, jež zdobí lidský život a činí ho krásným: zanícení pro svobodu, lásku k vlasti, úctu k zákonům... Náměty, ba i názvy necht čerpají z nesmrtelných činů naší Revoluce a z věcí, které jsou lidskému srdci nejsvětější a nejdražší...“

Prosadil výnos, který souborně ustanovoval tyto slavnosti⁸⁷⁾ a pověřo-

val Výbor pro obecné blaho a Výbor pro obecnou výchovu vypracováním jejich řádu.

20. prairialu roku II. (8. června 1794) se konala první ze slavností: *Slavnost Nejvyšší Bytosti*. Umírněný Boissy d'Anglas ji velebil o několik dní později, 12. messidoru (30. června) v *Essai sur les fêtes nationales* (Essay o národních slavnostech)⁸⁸⁾ určeném Konventu. Potom, 26. messidoru, se slavil 14. červenec.

Jisté divadlo si usmyslilo předvádět už 22. prairialu (10. června) Slavnost Nejvyšší Bytosti. Vznesený idealismus velkých mužů Konventu tím byl bolestně zasažen. 11. a 13. messidoru (29. června a 1. července) vydala Komise pro obecnou výchovu a Výbor pro obecné blaho výnos, jímž se divadlům zakazují takové profanace. Ve výrazech toho výnosu se shledáváme s Rousseauovými přezíravými myšlenkami o podřadnosti divadla ve srovnání s Lidovými slavnostmi:

„Není to však s těmito zdobnými slavnostmi a s jejich divadelními davovými scénami jako s oněmi skupinkami dětí, které na chvíličku zataraší chodník a už si myslí, že jsou celou armádou? Co byste říkali, kdyby vám ukázali Alexandrovy bitvy v laterně magice nebo nástropní obraz Heraklův na víku bonboniéry? — Předvede-li mi nějaký autor Francii na několika jevištních prknech, vidím-li, jak z tuctu kulis vychází ohromný dav, jehož majestátnosti by sotva stačilo obrovské pole, dav, který se může shromáždit pouze pod nebeskou klenbou, tu jako by přede mnou ožíval duch onoho barbarského Prokrusta, který mrzačil živá těla tím, že je přizpůsoboval rozměrům svého železného lože... Kdo si první vymyslel, že bude tyto slavnosti hrát na divadle, zbavil je jejich vznešeného kouzla, připravil je o účinek... Slavnosti lidu jsou pro všechny a slaví se toliko hromadně.“

Nezůstalo jen při slovech. Lidé těch dob přihlíželi nejkrásnějším slavnostem, slavnostem, které francouzský lid pořádal sám sobě: vznešeným slavnostem sjednocení, jež inspirovaly Micheletova nesmrtelná slova:

„Nebývalé štěstí, příliš veliké pro jednoho člověka! Na oltáři slavnosti Sjednocení jsem chvíli držel v rukou otevřené srdce Francie; viděl jsem,

⁸⁸⁾ 118 osmerkových stran. Je tam výrok, který byl později Boissymu d'Anglas často připomínán, ač by býval rád naň zapomněl: „Když mluvil Robespierre k nejosvětenějšímu lidu světa o Nejvyšší Bytosti, zdálo se mi, že je podoben Orfeovi, učícímu lidstvo základům civilizace a mravnosti.“ — Boissy d'Anglas tam navrhuje mnoho slavností zasvěcených „základním událostem občanského života“: narození, svatbě, pohřbu, svátkům předků, oslavám památných dnů, výročí Republiky, obřadům díkůčinění, při nichž slavní mrtví byli přeneseni do Pantheonu a jejich jména tesána do jehlanců. „Tato oslava by se zanedlouho stala evropskou slavností; celý svět by záhy přiznal, že podnět k slávě vyšel od vás.“ — Boissy d'Anglas zaslal essay Florianovi, který jím byl nadšen.

⁸⁷⁾ Viz *Doklady* na konci knihy, část I.

jak to hrdinné srdce buší v prvním paprsku víry v budoucnost! . . . Nikdo v celé Francii (a snad nikdo na světě) o tom nebude čísti, nejsa dojat k slzám . . . Už ne umělý kostel, ale vesmírný chrám. Od Vogés k Sevennám a od Pyrenejí k Alpám jeden jediný dóm . . . „Tak skončil nejšťastnější den našeho života.“ Těmito slovy bych nejraději zakončil kapitolu; slovy, jimiž sjednocení občané jedné vesnice končí v onen sváteční den navečer svůj zápis o slavnosti. Je po všem, nic podobného se mi už nepříhodí. Zanechávám tu nenávratné chvíle života, část sebe sama; zdá se mi, že odcháším chudší a menší.“

Přejeme si, aby ona nezapomenutelná chvíle ožila. Přejeme si, aby lid mohl znova vychutnat bratrské opojení, procitnutí svobody. Naděje oné chvíle vyvolala ve mně sen o lidových dramatických představeních; uzavíraly by je lidové slavnosti; nehrálo by se na jevišti a neúčinkovali by herci z povolání — zúčastnilo by se všechno obecnstvo. V závěru 14. července jsem napsal: „Tu máme slavnost lidu včerejšího i dnešního, věčného lidu. Aby hra nabyla plného významu, musí se vmísit lid, přidružit se k závěrečnému zpěvu a tanci, stát se hercem lidových slavností.“⁸⁹⁾ Ale jde tu ještě o divadlo; jestliže však vrcholí sociální hnutí, jímž jsme unášeni, dosahuje-li konečně lid svrchované moci, má na starosti důležitější věci než jsou divadla. Zkrášíme jeho veřejný život, dejme mu na slavnostech příležitost, aby si uvědomil svou osobitost, zbožněme život.

Nemám na mysli jen triumfální oslavy, do nichž chtěla Revoluce převtělít své činy a jejichž tradici si uchovaly nebo ji přejaly Belgie a Švýcarsko: Belgie v mohutných politických projevech, kterým naprosto nechýbí umělecká pečť;⁹⁰⁾ — zvláště však Švýcarsko v divadelních slavnostech v přírodě, jichž se účastní tisícové davy, naplněné hrdostí a láskou k malé vlasti: jsou to monumentální představení, podle nichž si dnes snad můžeme nejlépe učinit představu o antickém divadle.⁹¹⁾

⁸⁹⁾ 14. červenec (Závěrečná scéna: Lidová slavnost).

⁹⁰⁾ Na příklad projevy v Bruselu, Gentu a v Charleroi 1. máje 1896, 1897 a 1898. — Viz Jules Destrée: *Les préoccupations intellectuelles, esthétiques et morales dans le parti ouvrier belge*. (Mouvement socialiste, 15. září 1902.) Rovněž *Esthétique des cortèges* — Estetika průvodů. (Le Peuple, listopad 1901.) — Je ostatně známo, jak se za několik posledních let v Belgii vyvinulo *L'Art public* (umění pro každého). (Srv. články Fiérens-Gevaertovy, zejména v *Revue de Paris* 15. listopadu 1897.)

⁹¹⁾ V posledních dvaceti letech se ve Švýcarsku dočkaly překvapivého vývoje a rozkvětu slavnosti, jejichž tradice tam nebyla po dlouhá staletí přerušena. Při výročních velkých národních událostí nebo při oslavách nezávislosti jednotlivých kantonů soupeřila města v okázalosti a nadšení, s nimiž si chystala na oslavu honosná představení. Z takového závodění vzešly skvělé lidové slavnosti. K nejkrásnějším patří slavnosti neuchâtelské, pořádané k padesátému výročí Republiky neuchâtelské (*Švýcarský Neuchâtel*, historická hra o prologu a dvanácti obrazech od Philippa Godeta s hudebními mezihrami Josepha Laubera; hrálo v ní v Neuchâtelu 11., 12., 13., 14. a 21. července 1898 šest set herců a statistů a pět set zpěváků); — Lückův

Existují však prostší slavnosti; a netřeba nám, jak praví Rousseau, „ohlížet se na hry starých Řeků: vždyť jsou podívané mnohem novější, které se dosud vyskytují . . . Každoročně se opakují přehlídky, slavnostní udílení cen, závodí se o titul krále mušketýrů, střelců, plavců. Nelze dosti dbát, aby se množily podniky tak užitečné a příjemné; nelze míti dosti takových králů . . .“

a Bühlerův *Calvenfeier* s hudbou Barblanovou (Coire, 1889); — *Festdrama* Arnolda Otta, hrané v Schaffhausenu r. 1900; — *Basler Bundesfeier*, historická hra o čtyřech jednáních od Rudolfa Wackernagla s hudbou Hanse Hubera; v Basileji v ní v červenci 1901 účinkovalo padesát herců, čtyři sta zpěváků a dva tisíce statistů; — roku 1903 se hrál *Davel* Virgila Rossela k stému výročí nezávislosti vaudského kantonu; dále *Représentation du Val d'Anniviers* od Marcela Guinanda ve Wallisu; *Festspiel* v Rheinfeldenu; Fischerův *Festspiel* v Aarau; a zvláště *Vaudský festival*, k němuž složil slova i hudbu E. Jaques-Dalcroze; hrál se 4., 5. a 6. července v Lausanne, na scéně velké šest set čtverečních metrů, před dvaceti tisíci diváky; účinkovalo dva tisíce pět set herců a statistů za Gémierovy režie. Tato mimořádná slavnost, do níž zasahovala celá pěší i jízdní vojska, v níž se postupovaly všechny třídy obyvatelstva, byla skvělým vyvrcholením úsilí, na němž se po deset let podílela jiná švýcarská města.

Kromě těchto mimořádných slavností existuje jiná, která se slaví v pravidelných obdobích, vždy za dvacet let: *Slavnost vinařů* ve Vevey. — Nutno ovšem přiznat, že až dodnes vzešlo z onoho dramatického hnutí jen málo lidových děl, která by si zasloužila přezít příležitostnou oslavu, již vděčí za svůj zrod. — „Dva švýcarské národní rysy vysvětlují životnost i slabost tohoto umění“, píše René Morax. „Jednak pohrdavá lhostejnost, kterou projevují bohaté třídy vůči uměleckým otázkám, jednak zcela mimořádná náruživost lidu pro každou podívanou. Nadto se z přehnaných rozměrů jeviště a amfiteatru vyvinula historická nebo alegorická výpravná hra, velkolepá podívaná, při níž pestré davy doplňují v rytmu svých pohybů slova k hudbě a vnášejí do hry vášně; jsou to pak kantáty nebo balety.“ (Le Théâtre en Suisse, 1903.)

Přesto si jména několika spisovatelů zaslouhují, abychom si je zapamatovali: v německém Švýcarsku jsou to Ott a Widmann. Arnold Ott ze Schaffhausenu (1840 až 1910) napsal roku 1895 k odhalení pomníku Viléma Tella v Altorfu *Festakt*, v němž vynikl autorův drsný humor i výmluvnost. René Morax říká, že jeho hlavní dílo, *Karel Smělý a Spříšeňenci*, je „nejumělečtějším projevem lidového divadla, které si libuje ve válečných činech. Je to mohutná evokace starobylého Švýcarska. Hra má pět velkých jednání, jejichž kresba je prostá a brutálně barvitá jako fresky energiečných obrysů. Hra se rozvíjí s těžkopádností obrněného rytíře; ale jeho korouhev se třepotá velkým tragickým dechem. Krásné verše se mísí s výrazným nářečím starobylých kantonů.“ — Umělečtější byl Widmann, proslulý zvláště jako kritik, autor satirických komedií a dramát z antického světa a z italské renaissance. — Z posledních let je třeba zaznamenat C. Fr. Wieganda pro jeho *Marignano*; má působivý sloh a překvapivě kreslí postavy.

Ve francouzském Švýcarsku vládne v uměleckém hnutí jméno René Moraxe. Po řadě prací, v nichž pozoruhodně projevuje nadání postřehu a lidovou životnost (*La nuit des Quatre-Temps* — Postní noc, 1902; *Claude de Sivreriez* a především *La Dime* — Desátek, 1903), založil Morax v Mézières u Lausanne lidové divadlo (*Théâtre du Jorat*). Otevřel je roku 1908 dramatem *Henriette* (Jindřiška); roku 1910 proslulo divadlo pronikavým úspěchem *Aliénora*, inspirovaného středověkou vaudskou legendou. *Théâtre du Jorat* je otevřeno i hudebnímu dramatu. Roku 1911 se tu hrála za řízení G. Doreta obdivuhodná představení Gluckova *Orfeje*. (Viz *Doklady* na konci knihy, část IV.)

Nejprostší slavnosti jsou snad nejlepší. A Morel, který nevědomky přejímá myšlenku Rousseauovu,⁹²⁾ zcela právem otvírá své ideální divadlo lidovým plesům.

„Tanec ve Francii mizí, a zvláště v Paříži zůstává vyhrazen podezřelým lokálům a je už jen záminkou k oplzlostem. Bylo by velmi mravné, kdyby se mladíci mohli seznamovat s dívkami jinde než na ulici a bez nebezpečí, které hrozí v uzavřené místnosti. A tanec je konečně radostí skutečnou, živou, jednou z nejzdravějších radostí po všech stránkách. Ve velké míře povzbuzuje jarost, a nikterak se nezvrhá v neřest. — Ze už lid neumí tančit? Je tedy třeba ho tomu naučit.“⁹³⁾

„Má snad takhle podařeně skončit hrdé úsilí naší civilizace?“ zeptají se pohrdavě umělci. „Cílem divadla a lidového umění je zničit divadlo a umění?“ Možná. Ale jen se uklidněte! Je to jenom ideál s pramalou vyhlídkou, že bychom k němu kdy dospěli; předpokládal by totiž blažený život, a nemůžeme se nadíti, že by ho mohlo být dosaženo. Největší současný umělec, Wagner, se neobával říci s trpkou upřímností, že „kdybychom měli život, nepotřebovali bychom umění. Umění začíná přesně tam, kde končí život. Když už nám život nic neskýtá, voláme uměleckým dílem: „Chť bych!“ Nechápu, jak by člověka vskutku šťastného mohlo napadnout dělat umění... Umění je doznáním vlastní nemohoucnosti... Umění je jen tužbou... Za návrat mládí, za zdraví, za radost z přírody, za ženu, která by mne milovala bez výhrad, za krásné děti bych dal celé své umění! Tu je máš! dej mi to ostatní.“⁹⁴⁾ Jen kdybychom mohli dát trochu „toho ostatního“ nešťastným, vnést do života trochu radosti, a třeba na úkor umění, nelitovali bychom toho.

Vím, jakými pouty obetkává srdce kouzlo minulosti. Máme se však uspávat rozjímáním o minulé kráse a vynakládat neúčinné úsilí, aby byla vzkříšena? Nebudte tak bojácní. Nechvějte se obavami, že ztratíte své Louvry a knihovny. Hleďte méně nazpět a více kupředu. Všechno

⁹²⁾ Rousseau pravil v kritice ženevského puritánství: „Máme jistý druh lidových slavností — přál bych si, aby nebyl tak přísně posuzován: jsou to plesy... Přál bych si, aby byly veřejně schvalovány a aby se zabránilo různým nepřístojnostem tím, že se tyto zábavy promění v pravidelné slavnostní plesy, přístupné bez rozdílu vši mládeži, která chce uzavřítí sňatek. Přál bych si, aby úředník jmenovaný Radou neváhal předsedat takovým plesům... Navazovaly by se tam snadněji známosti, sňatky by byly hojnější: tyto sňatky — méně omezené zřeteli k majetkovým poměrům — mírnily by přílišnou nerovnost a lépe by udržovaly tělo národa ve shodě s jeho přirozeným založením... Taktó řízené plesy by se podobaly spíše velkému rodinnému shromáždění než veřejné zábavě: a z lůna radovánek a veselí by se rodily síly; které by pomáhaly Republiku uchovávat a přispívaly by k svornosti a zdaru.“ (*Lettre à d'Alembert.*)

⁹³⁾ Eugène Morel: *Projet de Théâtres populaires.*

⁹⁴⁾ *Dopis Uhligovi.*

míjí. Co na tom? Mějme odvahu žít a umírat a nechat věci také žít a umírat, a nechtějme propůjčovat nesmrtelnost věcem smrtelným a poutat budoucnost k mrtvole zašlých věků. Co bylo, bylo. Marně se snažíme vzkřísit stíny minulosti. Díla umírají jako lidé. Díla psaná jako díla malovaná, Racinova tragedie jako zvonice svatého Marka, všechno se drolí a bortí. Mizejí i ti, kdo nejdéle přetrvávají: geniové. Poznenáhlu vybledávají. Podobají se světům, které v noci Prostoru vychladají a hasnou. Je marné lkát nad tím, a ještě marnější popírat to. Proč by se i takový Dante a Shakespeare měli vymykát obecnému zákonu? Proč by neměli zemřít jako jiní prostí lidé? Nezáleží na tom, co bylo, ale na tom, co bude; nejde o to, aby se smrt zastavila, nýbrž o to, aby život ožil. Ať žije smrt, je-li jí třeba k stvoření nového života! Kéž by na troskách minulosti mohlo vyrůst lidové umění!

K vítězství lidového umění však nepostačí jenom úsilí umělců. — Mazzini vypráví: „Jednou — (byl ještě velmi mladý a chtěl se věnovati literatuře) — jednou mne napadlo, že musí být lid, aby mohlo být umění; v Itálii však nebyl ani lid, ani umění. Bez vlasti a bez svobody bychom nemohli mít umění. Bylo by tedy třeba se věnovat především otázce: Budeme mít vlast? a pokusit se vlast vytvořit. Italské umění by pak vzkvetlo na našich hrobech.“

A my říkáme: Chcete lidové umění? Nejprve musíte mít lid, lid, který by měl ducha dosti svobodného, aby se z umění mohl radovat, lid, který by měl dosti volných chvil, který by nebyl drcen bídou, úmornou prací, lid neotupený všelikými pověrami, pravicovým a levicovým fanatismem, lid, který by byl svým pánem a vítězem v bitvě, která se dnes svádí. Jak to řekl Faust:

Na počátku byl čin.

Vooruit 51
Výbor pro obecné blaho 46, 47, 48, 50,
55, 87, 95, 100, 102, 103, 104, 105,
106, 109
Výbor pro obecnou bezpečnost 47
Výbor pro obecnou výchovu 46, 66, 85,
87, 95, 97, 102, 104, 105, 106, 107,
109, 110
Wackernagel 89

Wagner 30 a n., 73, 90
Wagram 66
Wallis 89
Washington 76
Waterloo 74
Widmann 89
Wiegand 89
Zdravý nemocný 16, 34, 37
Zola 54, 59, 123
Zwingli 52

Knihovna divadelního prostoru • Svazek 20. • Řada C.
Řídí Ing. architekt Miroslav Kouřil

<i>autor</i>	<i>Romain Rolland</i>
<i>název knihy</i>	<i>Divadlo lidu</i>
<i>knihu přeložili</i>	<i>Jan Kopecký a Karel Kraus</i>
<i>návrh obálky</i>	<i>Miroslav Kouřil</i>
<i>nakladatel</i>	<i>Ústav pro učebné pomůcky průmyslových a odborných škol</i>
<i>vyšlo</i>	<i>1946</i>
<i>vytiskla</i>	<i>Pražská akciová tiskárna</i>
<i>publikace</i>	<i>Č. km. 1171</i>
<i>cena brož. knihy</i>	<i>54 Kčs</i>